

УДК 343.985

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2025.22>**В. А. Князева***orcid.org/0009-0006-0979-8831**студентка IV курсу факультету соціології і права**Національного технічного університету України**«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***Б. Є. Лук'янчиков***orcid.org/0000-0002-4761-5980**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права**Національного технічного університету України**«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю ЯК СУЧАСНА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування кримінального процесу в Україні особливого значення набувають нові підходи до отримання достовірної інформації під час досудового розслідування. Однією з ключових і водночас найбільш складних слідчих (розшукових) дій залишається допит, який відіграє важливу роль у встановленні істини у кримінальному провадженні. Не випадково це питання традиційно привертає значну увагу науковців і практиків.

Водночас розвиток правової системи України та впровадження європейських стандартів прав людини зумовили поступову гуманізацію процесу отримання доказів. На необхідність дотримання прав особи під час проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту, неодноразово звертав увагу Європейський суд з прав людини, до прикладу, у рішенні у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (2011 р.), яке й сьогодні залишається актуальним у контексті забезпечення належного поведіння до учасників кримінального провадження.

Так, відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), суд зобов'язаний визнавати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод отримання доказів унаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження чи погроз його застосування, що тягне за собою визнання таких доказів недопустимими (ст. 87) [1].

Ці обставини актуалізують необхідність пошуку нових, гуманних і водночас ефективних методів отримання показань, серед яких вбачають процесуальне інтерв'ю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання процесуального інтерв'ю є широко обговорюваною темою як у наукових колах кримінального процесу та криміналістики,

так і серед практикуючих фахівців. Питання тактики і методики проведення допиту висвітлювали такі вчені, як: Ю.М. Грошевий, М.М. Михеєнко, Л.Д. Удалова, В.Ю. Шепітько та інші. Безпосередньо процесуальне інтерв'ю досліджували науковці: Є.Д. Лук'янчиков, Б.Є. Лук'янчиков, В.В. Луцик, В.В. Рогальська.

Метою статті є дослідження процесуального інтерв'ю як сучасної методики отримання доказів, що передбачає аналіз його витоків, теоретичних підходів до визначення поняття та сутності, з'ясування співвідношення процесуального інтерв'ю з допитом, а також виявлення ролі встановлення психологічного контакту як ключової умови його ефективності.

Виклад основного матеріалу. Здобуття достовірної та повної інформації є одним із ключових завдань досудового розслідування, від ефективності якого значною мірою залежить обґрунтованість прийнятих процесуальних рішень та результативність усього кримінального провадження. Для досягнення цієї мети важливим є не лише процесуальний порядок отримання відомостей, а й застосування окремих криміналістичних тактик, методик для їх здобуття, що, на прикладі допиту, враховує психологічні особливості комунікації між особою, яка допитує і допитуваною особою. У цьому контексті в науковій літературі дедалі частіше порушується питання про процесуальне інтерв'ю як сучасну/ий «методику», «метод», «модель» проведення допиту.

Процесуальне інтерв'ю стало однією з найобговорюваніших тем як в доктрині, так і на рівні практики. Дослідження різноманітних джерел показало, що свого поширення процесуальне інтерв'ю отримало внаслідок його популяризації, у тому числі, представниками Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України та деяких інших органів

досудового розслідування, які, в основній своїй частині, наголошують на його ефективності.

Ба більше, все частіше можна зустріти досить об'ємні напрацювання, які розроблені теоретиками та практиками, що пов'язані із стандартами проведення процесуального інтерв'ю, а також чимало інших електронних навчальних матеріалів на дану тематику. Окрім того, наразі було запропоновано певні моделі процесуального інтерв'ю, як от класичні (PEACE, KREATIVE, SUV), гібридні (REID, канадська модель) та спеціалізовані (NICHD, WISCI) [2, с. 26-46].

Серед країн в яких активно використовуються процесуальне інтерв'ю є Великобританія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Нідерланди, Норвегія. Так, методика процесуального інтерв'ю вперше була використана у 1990-х роках у Великобританії, де були виявлені численні випадки примусового отримання зізнань і несправедливих вироків [3, с. 317]. В Україні свого поширення процесуальне інтерв'ю отримало відносно недавно.

Тож виникнення процесуального інтерв'ю стало результатом пошуку більш гуманних та ефективних підходів до отримання доказів під час досудового розслідування. Як наслідок, виникає необхідність у визначенні його поняття та сутності. Разом з тим, у науковій літературі відсутнє єдине тлумачення досліджуваної методики, що зумовлює необхідність аналізу існуючих підходів.

Якщо звернутися до джерел, у яких поняття процесуального інтерв'ю розкривається більш ґрунтовно, то одними з них є публікації, які присвячені впровадженню цієї методики у практику правоохоронних органів. Так, у «Стандартах процесуального інтерв'ю» під процесуальним інтерв'ю розуміється «систематизована модель кращих практик проведення допиту, що ґрунтується на принципі оцінювання не особи, а діянь, з метою отримання точної та надійної інформації, яка має значення для кримінального провадження» [4, с. 13]. Що важливо, у вказаному понятті процесуальне інтерв'ю не розглядається окремо від допиту. Цікавим також є наголос на оцінювання під час проведення процесуального інтерв'ю не особи, а її діянь, коли будь-який прояв особистої упередженості чи оцінки дій опитуваної особи здатен поставити її в психологічно захисну позицію, що ускладнює подальше отримання достовірної інформації [4, с. 52].

Крім того, у Посібнику з особливостей проведення процесуального інтерв'ю в рамках кримінального розслідування процесуальне інтерв'ю визначається як «процес отримання безперешкодних, доречних, точних та повних показань від потерпілих, свідків і підозрюваних про події чи ситуації у справедливий і шанобливий спосіб

за відсутності примусу і обвинувачень для сприяння ухваленню рішень» [5, с. 56]. Дане положення демонструє категоричну заборону проявам примусу і обвинувачень під час проведення процесуального інтерв'ю. Водночас й будь-який інший вид отримання інформації, зокрема допит чи відібрання пояснень, відповідно до кримінального процесуального законодавства, також не може ґрунтуватися на примусі.

На думку В.В. Луцика та С.Р. Гавгун: «процесуальне інтерв'ю – це процесуальна дія, що полягає в отриманні точної, надійної та достовірної інформації від потерпілих, свідків або підозрюваних – інтерв'юєнтів, в ході їхнього спілкування з інтерв'юєром для встановлення фактичних обставин кримінального провадження з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування» [3, с. 316]. Так, автори пов'язують процесуальне інтерв'ю з процесуальною дією. У цьому контексті доцільно згадати позицію Є.Д. Лук'янчикова та Б.Є. Лук'янчикова, які зазначають, що «процесуальні дії ґрунтуються на вимогах кримінального процесуального закону, тому їх називають процесуальними» [6, с. 60]. Такий підхід дає підстави для подальшого аналізу співвідношення поняття «процесуальне інтерв'ю» із системою процесуальних дій, які мають бути передбачені КПК України. Крім того, терміни «інтерв'юєнт» та «інтерв'юєр» є невідомим кримінальному процесуальному законодавству, а є характерними для журналістської діяльності. Проте розглядаючи дане поняття, слід зауважити, що в багатьох навчальних матеріалах для опису процесуального інтерв'ю застосовуються терміни «інтерв'юєнт» та «інтерв'юєр», що пояснюється прагненням чітко розділити ролі учасників спілкування та підкреслити специфіку комунікаційного процесу. У цьому сенсі їх використання має скоріше методичний, ніж законодавчий характер і спрямоване на практичне пояснення принципів проведення процесуального інтерв'ю.

Тож із наведеного простежується, що не всі дослідження безпосередньо пов'язують процесуальне інтерв'ю з допитом, хоча окремі положення в поняттях співпадають із окремими тактичними прийомами, методиками та вимогами проведення допиту. Тому виникає цілком очевидне запитання: Чи відрізняється процесуальне інтерв'ю від традиційного допиту?

Відмінність між «допитом» та «процесуальним інтерв'ю», щоправда, на прикладі проведення опитування підозрюваної особи, наводиться у дослідженні «Розкажи мені, що сталося або зізнайся!». Так, метою процесуального інтерв'ю є отримання об'єктивної інформації про обставини події, тоді як допит здебільшого спрямований на здобуття зізнання підозрюва-

ного. Процесуальне інтерв'ю базується на налагодженні психологічного контакту та усуненні комунікативних бар'єрів, тоді як допит передбачає контроль над підозрюваним і може супроводжуватись психологічними маніпуляціями. Під час процесуального інтерв'ю переважають відкриті питання, спрямовані на отримання повної інформації, а в ході допиту – закриті, що спрямовані на підтвердження вже сформованої версії слідчого [2, с. 22].

Вважаємо дане розмежування не зовсім коректним з огляду на те, що у вказаному дещо гіперболізуються окремі практичні проблеми в отриманні інформації під час допиту (у даному випадку саме підозрюваного). До прикладу, мета допиту підозрюваного пов'язується не лише з отриманням зізнання, а й із з'ясуванням всіх обставин кримінального правопорушення, як от визначення причетних осіб до правопорушення, виявлення суперечностей у показаннях, зіставлення їх із доказами тощо. До того ж, не слід забувати про практику проведення слідчими допиту після вручення підозри з метою лише формальної необхідності надання особі можливості у висловленні власних пояснень щодо кримінального правопорушення, без реальної необхідності отримання інформації про нього.

Що стосується налагодження психологічного контакту, то слід зауважити, що у вітчизняній криміналістичній доктрині вже тривалий час наголошується на його значенні як необхідній умові ефективності допиту та незалежно від процесуального статусу особи, яку допитують. На наше переконання, принципові підходи до встановлення психологічного контакту під час допиту та процесуального інтерв'ю є фактично тотожними. Проте варто підкреслити, що ефективно проведення допитів ґрунтується на наукових, правових та етичних засадах [5, с. 20], що демонструє важливість застосування перевірених тактичних прийомів і методів встановлення психологічного контакту з особою.

Ще здавна у криміналістичній літературі були сформовані прийоми встановлення психологічного контакту, які нині активно застосовуються у рекомендаціях щодо проведення процесуального інтерв'ю, серед яких: демонстрація доброзичливості, неупередженого ставлення до допитуваного; проведення попередньої бесіди на сторонню тему; створення обстановки, що викликає інтерес до допиту та його результатів тощо [7, с. 292].

Стосовно ж типу поставлених питань, то використання відкритих чи закритих питань не залежить від форми опитування, а визначається метою конкретного етапу комунікації. Утім слід зауважити, що надання особі можливості вільно відповідати на поставлені питання сприятиме

зміцненню психологічного контакту, який є чи не центральним у досліджуваній методиці.

Якщо ж порівнювати етапи проведення процесуального інтерв'ю та допиту, то суттєвої відмінності між ними також не простежується. Як допит, так і процесуальне інтерв'ю передбачають схожу послідовність дій: підготовку та планування; встановлення психологічного контакту; роз'яснення прав та порядку проведення; отримання інформації; завершення та оцінювання результатів, що окремо деталізуються у підручниках, наукових дослідженнях та ін.

Вважаємо, що відмінності у проведенні процесуального інтерв'ю та допиту значною мірою були сформовані практикою.

Так, застосування примусу під час допиту, яке можна було зустріти в практиці органів досудового розслідування, нині майже не спостерігається, у зв'язку з посиленням гарантій захисту прав учасників кримінального процесу чинним процесуальним законодавством.

Крім того, на якість отриманої інформації впливають також інші зовнішні фактори, до прикладу, місце та умови проведення допиту. У більшості випадків допит проводиться в службових кабінетах слідчих або спеціально відведених приміщеннях, які, однак, не завжди враховують тактичні й психологічні аспекти спілкування. Натомість процесуальне інтерв'ю передбачає створення сприятливої атмосфери, що забезпечує комфорт та відчуття безпеки опитуваної особи, урахування культурних особливостей, гнучкість простору та навіть рекомендованої дистанції між співрозмовниками. Що цікаво, під час процесуального інтерв'ю велике значення має розташування учасників. Особа, яка допитує, має розміщуватися таким чином, щоб не опинятися прямо навпроти допитуваної особи, оскільки постійний зоровий контакт може створювати дискомфорт і знижувати концентрацію, здатність пригадувати інформацію та гнучкість мислення як у допитуваної особи, так і у особи, яка допитує [5, с. 32–33].

Висновок. З урахуванням наведеного варто зробити висновок, що процесуальне інтерв'ю слід розглядати не окремо від допиту, а як методику його проведення, що включає окремі рекомендації, щодо підготовки, встановлення психологічного контакту тощо.

Вважаємо, що популяризація досліджуваної методики проведення допиту є запізнілою реакцією на потреби практики, оскільки наразі знайти справи, у яких встановлено застосування катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність особи поводження вкрай важко. Проте слід визнати, що поширення даної методики нагадує про необхідність розглядати слідчі (розшукові) дії не лише як процесуальні

дії, які використовуються з метою отримання інформації для слідства, а як своєрідне «мистецтво»: використання прийомів криміналістичної тактики, відповідних методик спрямованих на отримання максимально точних та об'єктивних відомостей, а також системний підхід до підготовки, постійне вдосконалення професійних навичок задля підвищення якості та ефективності розслідування.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 01.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення).
2. Белоусов Ю., Броневицька О., Деркач С., Луцик В., Орлеан А. та ін. Розкажи мені що сталося, або зізнайся. Дослідження про процесуальне інтерв'ю: аналіз міжнародного досвіду, опис узагальненої моделі, аналіз національної системи підготовки та практики. Київ: Процесуальне інтерв'ю в Україні, 2020. 232 с.
3. Луцик В. В., Гавгун С. Р. Сучасні моделі процесуального інтерв'ю. *Часопис Київського університету права*. 2020/1. 316 с.
4. Стандарти процесуального інтерв'ю / Белоусов Ю., Орлеан А., Філоненко Т., Рокунь С., Іванов О. та ін.; за заг. ред. Рокунь С., Філоненко Т., Белоусов Ю., Яворська В. Дніпро: Середняк Т. К., 2022. 182 с.
5. Посібник з особливостей проведення процесуального інтерв'ю в рамках кримінального розслідування. Організація Об'єднаних Націй; за заг. ред. Белоусов Ю. Л., Яворська В. В. 2024. 58 с.
6. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Чи вичерпано можливості допиту як способу формування доказів у кримінальному провадженні. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. Вип. 3(51), 2021. 60 с.
7. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): Монографія. Харків: Харків юридичний, 2007. 432 с.

Анотація

Князева В. А., Лук'янчиков Б. Є. Процесуальне інтерв'ю як сучасна методика проведення допиту. – Стаття.

У статті проаналізовано процесуальне інтерв'ю як сучасну методику проведення допиту у кримінальному провадженні. Встановлено причини поширення процесуального інтерв'ю, а також утвердження досліджуваної методики в Україні та за кордоном.

Мета статті визначена як дослідження процесуального інтерв'ю як сучасної методики отримання доказів. Це передбачає аналіз витоків процесуального інтерв'ю, теоретичних підходів до визначення поняття та сутності, з'ясування співвідношення процесуального інтерв'ю з допитом, а також виявлення ролі встановлення психологічного контакту як ключової умови його ефективності.

Крім того, було розглянуто окремі дослідження присвячені процесуальному інтерв'ю, які містять загальні положення, рекомендації щодо його застосування та спрямовані на доведення необхідності впровадження методики в роботу органів досудового розслідування. Висвітлено основні підходи до розуміння

поняття «процесуальне інтерв'ю», а також розглянуто запропоновані відмінності процесуального інтерв'ю та традиційного допиту.

Підкреслено, що процесуальне інтерв'ю розглядається авторами не як новий підхід, або ж альтернатива допиту, а як ефективна методика, яка інтегрує відомі криміналістичні прийоми, зокрема щодо встановлення психологічного контакту, та забезпечує отримання достовірної і точної інформації без застосування примусу.

Акцентовується увага на значенні зовнішніх та внутрішніх (психологічних) факторів, що впливають на якість отриманої інформації, зокрема умов проведення допиту, організації простору, рівня комфорту та психологічного стану допитуваної особи.

У висновку наголошено, що процесуальне інтерв'ю слід розглядати не як альтернативу допиту, а як його методику, яка базується на психологічних прийомах і системному підході до підготовки слідчої (розшукової) дії. Визнано, що поширення цієї методики є важливим кроком для гуманізації кримінального процесу, підвищення достовірності доказів та покращення професійного рівня працівників органів досудового розслідування. Узагальнено, що впровадження принципів процесуального інтерв'ю сприятиме підвищенню якості та ефективності розслідування шляхом використання криміналістичних тактик, психологічних прийомів і системного підходу до підготовки слідчої (розшукової) дії - допиту.

Ключові слова: слідчі (розшукові) дії, допит, процесуальне інтерв'ю, тактичні прийоми, методика допиту.

Summary

Knyazeva V. A., Lukyanchikov B. Ye. Procedural interview as a modern interrogation method. – Article.

The article analyzes the procedural interview as a modern method of conducting interrogation in criminal proceedings. The reasons for the dissemination of the procedural interview have been established, as well as the approval of the researched method in Ukraine and abroad.

The purpose of the article is defined as the study of procedural interview as a modern method of obtaining evidence. This involves analyzing the origins of the procedural interview, theoretical approaches to defining the concept and essence, elucidating the relationship of the procedural interview with the interrogation, as well as identifying the role of establishing psychological contact as a key condition for its effectiveness.

In addition, individual studies devoted to procedural interviews were considered, which contain general provisions, recommendations for its application and are aimed at proving the need to introduce the methodology into the work of pre-trial investigation bodies. The main approaches to understanding the concept of «procedural interview» are highlighted, and the proposed differences between procedural interview and interrogation are considered.

It is emphasized that the procedural interview is considered by the authors not as a new approach, or an alternative to interrogation, but as an effective method that integrates well-known forensic techniques, in particular regarding the establishment of psychological contact, and ensures obtaining reliable and accurate information without the use of coercion.

Attention is focused on the importance of external and internal (psychological) factors affecting the quality of the received information, in particular the

conditions of the interrogation, the organization of space, the level of comfort and the psychological state of the interrogated person.

The opinion emphasized that the procedural interview should not be considered as an alternative to the interrogation, but as its method, which is based on psychological techniques and a systematic approach to the preparation of the investigative (search) action. It is recognized that the dissemination of this method is an important step for the humanization of the criminal process, increasing the reliability of evidence

and improving the professional level of employees of pre-trial investigation bodies. It is summarized that the implementation of the principles of procedural interview will contribute to improving the quality and effectiveness of the investigation by using forensic tactics, psychological techniques and a systematic approach to the preparation of investigative (search) action – interrogation.

Key words: investigative (search) actions, interrogation, procedural interview, tactical techniques, interrogation method.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 24.12.2025